

Advocaten en accountants

Hoeveel advocaten heeft een land nodig? Of, hoeveel accountants? De econoom is geneigd op zoek te gaan naar de vraag- en aanbodfactoren die bepalend zijn voor het antwoord. Zulke studies zijn en worden ook verricht. De resultaten ervan vallen doorgaans tegen. Eerst maar eens wat beschrijvende statistiek. In onderstaand overzicht staat het aantal advocaten per 100.000 inwoners vermeld voor een aantal geselecteerde landen¹.

	Aantal advocaten
VS	312
VK	134
Frankrijk	49
Nederland	35

Wat verklaart deze enorme verschillen? Uiteraard spelen vraag- en aanbodfactoren een rol. Zo wordt wel verondersteld dat de culturele heterogeniteit van de Amerikaanse samenleving meer vraag naar juridische conflictoplossing oproept. In 'the melting pot' zouden de gemeenschappelijke normen en waarden ontbreken die in homogener samenlevingen de voornaamste vorm van sociale regulering kunnen zijn. Echter, langs deze weg kan niet worden verklaard waarom Engeland het viervoud aan advocaten nodig heeft in vergelijking met Nederland. Aan de aanbodkant kunnen ook incidentele verklaringen worden gevonden. In Japan, bij uitstek een 'law avoiding society', slaagt slechts 3% van de 26.000 jaarlijkse kandidaten voor het advocatenexamen. In de VS is dat percentage zeventig. Zulke toetredingsbarrières verhinderen uiteraard ook een al te grote groei van de rechtspraktijk (alsmede de erosie van de bijbehorende kartelwinsten). Systematische verklaringen vinden we hier echter ook niet: voor de bovenstaande landen lopen de toetredingsbelemmeringen veel minder sterk uiteen.

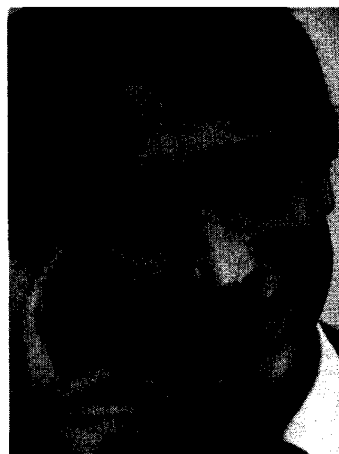
Bezien we de cijfers voor het accountantsberoep, dan zijn de verschillen niet minder groot. Hieronder staan voor vijf EG-landen de aantallen accountants per miljoen inwoners (met rangorde tussen haken). De investeringen die een land pleegt ter creatie van een goed ontwikkeld accountantsberoep kunnen worden beschouwd als infrastructurale voorzieningen met het oog op economische groei. Derhalve is voor ieder land het bnp per hoofd van de bevolking (in ecu) als economische maatstaf opgenomen².

	Aantal accountants	Bnp per hoofd
VK	2.923 (1)	12.363 (5)
België	797 (2)	12.941 (4)
Nederland	406 (3)	13.043 (3)
Frankrijk	225 (4)	14.479 (2)
Duitsland	78 (5)	16.667 (1)

Weer is uit de gewone vraag- en aanbodfactoren niet goed te verklaren waarom zulke enorme verschillen bestaan. Het groeitempo van het aantal Engelse accountants is zodanig hoog dat in het jaar 2192 de gehele Engelse bevoelingsbevolking uit accountants zal bestaan, indien de huidige trend zich doorzet. Deze groei kan moeilijk verklaard worden door de ontwikkeling van de Engelse economie. Voor het zeer lage aantal Duitse accountants bestaat wel een duidelijke verklaring: de Duitse wetgever heeft altijd het 'Massgeblichkeitsprinzip' gehanteerd.

Volgens dit principe is de fiscale jaarrekening maatgevend voor de commerciële jaarrekening. Dit principe bespaart veel dubbel werk (en veel accountantsdiensten).

Dit laatste voorbeeld verwijst naar de enige soort verklaring die standhoudt bij grondige vergelijkende analyse: de institutionele verklaring³. Het zijn de verschillende soorten instituties per land die de hier geschetste verschillen veroorzaken. Wie het Amerikaanse rechtssysteem kiest, roept het Amerikaanse aantal advocaten op. Wie het Duitse jaarrekeningstelsel invoert, minimaliseert het aantal accountants. Vraag en aanbod zijn geen autonome grootheden, maar zijn ingebed in een institutionele structuur. Die instituties verschaffen de prikkels waardoor vraag en aanbod worden uitgelokt. Het is jammer dat de institutionele economie ons nog zo weinig handreikingen kan bieden voor het maken van verstandige systeemkeuzes. Laten we hopen dat het gezonde verstand inmiddels de schade enigszins beperkt houdt.

H. Schreuder

1. Zie *The Economist*, Survey of the legal profession, 18 juli 1992.

2. Met dank aan John Flower (EIASM, Brussel) voor deze gegevens. De keuze van de vijf landen is uiteraard geschied met het oog op een maximaal suggestief effect. Voor alle twaalf EG-landen bedraagt de rangcorrelatie tussen het aantal accountants en het bnp 0,0.

3. Zie ook E. Blankenburg, *Cultures juridiques comparées, Droit et Société*, nr. 16, 1990.